

РЕЦЕНЗИЯ

на проф. д-р Жулиета Иванова Савова

за дисертационен труд, разработен от Марияна Стефанова Косева

на тема:

«АВТОРИТЕТЪТ В ОБРАЗОВАНИЕТО»

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление: 1.2. Педагогика (Теория на възпитанието и дидактика)

Научен ръководител: проф. д-р Емилия Любомирова Василева

ДАНИИ ЗА АВТОРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Марияна Косева има завършено висше образование в «СУ «Св. Климент Охридски», специалност Педагогика. Интегрира по уникален начин научните си интереси и практически занимания, има високостойностно присъствие в публичното пространство, разпознаваема е сред педагогическите и философските общности, в които които оставя дълбока и трайна следа като изследовател, учител и преподавател.

Марияна Косева формира много богат творчески и професионален опит, а активното ѝ участие в международни, национални и училищни проекти и програми, научни конференции и форуми, в обучения на учители и други педагогически специалисти доказва по убедителен начин това.

ДАНИИ ЗА ДОКТОРАНТУРАТА

Всички процедури по подготовката и официалната защита, както и съпътстващата документация са в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, няма допуснати нарушения. Дисертационният труд е обсъден в катедра „Дидактика” към Факултета по педагогика и е насочен за официална защита Със Заповед на Ректора на СУ «Св. Климент Охридски» е определен съставът на научното жури и открита процедура за официалната защита на дисертационния труд.

ДАНИИ ЗА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Авторът на дисертационния труд има дългогодишна учителска и преподавателска практика, което е изключително благоприятна предпоставка за разработване на избраната изследователска област и оценка на получените резултати.

Дисертационният труд е разработен от обем от 209 с. текст, включва и специални приложения - 11 с.. Структуриран е в увод, три глави, заключение, приложения и използвана литература. Библиографията включва 148 заглавия, от които 81 на са на кирилица, 63 - на латиница. Използвани са и електронни ресурси.

В увода са формулирани и отлично обосновани основанията за избора и разработването на дисертационната тема. Сполучливо са представени основните авторски изходни положения, както и ключовите изследователски въпроси.

Много точно са определени обектът и предметът на дисертационната разработка: «проявленията на авторитета в образованието» и «педагогическите взаимодействия, определящи наличието или липсата на авторитет в образованието».

Ясно формулираната цел на дисертационната разработка «очертване параметрите на авторитета и изследване проявенията и механизмите му на влияние в образованието» е логически свързана с изследователските задачи, които са насочени не само към междудисциплинен анализ и открояване на съдържателните характеристики на авторитета, но и към «собствено» педагогическите интерпретации на този феномен в реална образователна среда. Очертаването на сходствата и различията в представите за авторитета в образованието на учители и ученици, на което е основано и емпиричното изследване, води не само до интересни изводи и заключения, но и до формулиране на основания за препоръки към образователните практики и субектите в тях.

Особено високо оценявам формулираните ключови изследователски въпроси от автора на дисертационния труд – Марияна Косева, които се отнасят до «същността на авторитета», специфичните форми на проявление на авторитета и неговото значение в и за образованието, «разграничението между „да имаш авторитет“ и „да си авторитет“». Сред най-съществените въпроси отнасям този за кризата в образованието, но не като «вечен въпрос», а като въпрос, който има конкретни измерения и доказателствени опори в сегашното състояние на образованието и учителите като ключова професионална общност в неговия контекст.

Структурирането на първата глава на дисертационния труд «Авторитетът в теоретичните перспективи на социалните науки» показва не само умението на автора Марияна Косева да интегрира различни научни подходи (социологически, формално логически и психологически) към авторитета, но и нейната изчистена и логически

убедително построена аналитична мисъл. В тази глава авторитетът е разгледан от гл. т. на неговата етимология и широки социални измерения. Представени са значими «класически» и съвременни школи и автори, занимаващи се със спектралните му измерения и с конкретните му конструкти. Разгледаната предизвикателна свързаност и естествени различия между «власт и авторитет» имат голямо значение за авторските интерпретации в образователен контекст. Институционализираните представи за авторитета, които са ясно очертани и представянето му като «социално отношение» са в основата на последващите специално педагогически анализи в следващата глава, а видовете авторитет от «традиционна» и формално-логическа гл. т. служат за опорни точки в анализите на резултатите от проведеното емпирично изследване. Междинните обобщения са изведени точно, а очертаването на авторитета като «йерархично отношение», отношение на «неравенство» има значим характер за образователната теория и практика.

Втората глава логически и съдържателно продължава и конкретизира панорамния анализ на авторитета този път от професионално педагогическа гледна точка. Педагогическите измерения на авторитета са изключително важни за процесите в образованието и неговите институции, за ефективността на взаимоотношенията и взаимодействията между техните основни субекти. Историческата ретроспекция позволява по-дълбоко вникване в същността и мозаечните проявления на педагогическия авторитет, а очертаването на съвременното състояние позволява да се осмисли картината на кризата на авторитета в образованието, потенциалните и реалните последици от нея. И в тази глава Марияна Косева

демонстрира уменията си за дълбинни анализи, за убедително очертаване на причинно-следствени връзки и зависимости, както и за реалистична оценка на процеси и тенденции, свързани с изследователските ѝ намерения и цели.

Третата глава на дисертационния труд е посветена на организацията и представяне на резултатите и изводите от проведеното емпирично изследване. Матрицата на дисертационния труд залага основно на качествени методи, като включва теоретичен анализ и полуструктурирано интервю с учители и ученици. Извадката включва представители и на двете групи от гимназиален етап, а сравнителните анализи на получените резултати са много показателни. Въпросите в полуструктурираното интервю са основателно дихотомно конструирани. Оценявам положително избора на конфликтните зони/теми от Domain теорията в първата част на интервюто. Те не просто са обвързани с нормативния авторитет на учителя, а целят установяване на представите на учениците относно легитимността на учителския авторитет специално при типични групи конфликтни ситуации. Успешно се проектират и върху субектните задължения: това на учителя да изисква съблюдаване на правилата и на учениците да ги спазват. По този начин нормативният авторитет е представен на емпирично ниво с трите си основни компонента.

Марияна Косева доказва, че умее да формулира адекватни изводи както на междинно ниво, така и под формата на значими препоръки и заключение. Специално внимание заслужават авторските заключения относно динамиката в представите на изследваните групи за авторитета. Положителните резултати, отнасящи се до превеса на изследваните лица – деветокласници, които признават авторитета на

учителя основно като нормативен и епистемичен, не пречат на автора Марияна Косева да види и тревожните картина и последици, свързани с оценките на изследвани лица, които не признават този авторитет. Натрупването на «критична маса» от такива лица може още повече да задълбочи кризата в съвременното образование, видяна като институционална и междусубектно нюансирана в контекста на социалните и професионалните отношения.

В обобщен план може да се твърди, че Марияна Косева е избрала проблематика и е разработила дисертационна тема, която по значимост надхвърля изискванията към „малък докторат”, тъй като превръща в специален обект и предмет на изследване много комплексен феномен като авторитета.

Дисертационният труд отразява устойчиви изследователски интереси на Марияна Косева и е дело на автора.

Авторефератът е подготвен в съответствие с изискванията.

Езикът на дисертационния труд е академичен, стилът – подходящ за този тип разработки. Структурата на дисертационния труд е добре организирана, а направените изводи са подкрепени с теоретични и емпирично изведени доказателства. Целесъобразно е текстът да бъде допълнително редактиран.

ОЦЕНКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД: ДОСТОЙНСТВА И ПРИНОСИ

Приемам формулираните основни приноси моменти от автора. Същевременно преди да формулирам и забелязани допълнителни приноси, в интегриран план искам да обвържа достойнства на избраната структура и разработеното съдържание на дисертационния труд с достойнства на неговия автор Марияна Косева.

Всеки параграф в обособените три глави е логически и съдържателно успешно обвързан с предходните и следващите. Авторът Марияна Косева демонстрира не само много добро познаване на теоретични източници, тенденции и оценки, но и дава убедителни доказателства за задълбочена професионална рефлексия върху тях. Тя показва, че умее да интегрира успешно основни подходи към авторитета, специфики на школи и концепции. Неоспоримо достойнство на дисертационния труд е «скрито» в процеса на разработване на неговите теоретични основания, представени убедителни доказателства за добре разбраната комплексност на проблема и за необходимостта той да се интерпретира от различни гледни точки. В този смисъл Марияна Косева показва убедителни професионални умения за привличане и използване на различни научни подходи, за анализ на съществуващи разнородни по съдържание и функции източници, професионално добро познаване на публикации и изследвания върху този феномен, като отчита сложността му.

Качествената ѝ научно-теоретическа подготовка, изследователските ѝ компетентности, уменията ѝ за дълбинен анализ на връзки и зависимости, както и интерпретационните ѝ способности, свързани с «прочита» на резултатите, са на високо ниво. Може би анализите биха могли да се разширят, като се използват и обяснителни парадигми за получени конкретни резултати.

В систематизиран план мога да посоча значими постижения в дисертационния труд, както и да конкретизирам допълнителни приноси моменти в него:

- избрана е актуална и системно значима за теорията и практиката на съвременното образование изследователска проблематика;
- успешно са интегрирани и анализирани полиспектърни научни подходи, концепции, школи и авторски концепции, като е отчетен техния многопластов и многоравнищен характер;
- убедително са формулирани цел, обект и предмет на изследването;
- изследователската въпроси са внимателно премислени и реалистично формулирани;
- подбрани и добре обвързани са основни изследователски методи, а анализите на резултатите разкриват важни аспекти на динамиката в представите за авторитета сред учители и ученици от гимназиален етап;
- интерпретационните схеми са добре конструирани, доказателствата са систематично набирани, анализирани и използвани в подкрепа на дисертационната теза;
- формулираните изводи са важни и откриват бъдещи теоретико-изследователски и прагматично ориентирани хоризонти.

Като приемам формулираните от Марияна Косева основни приноси, искам да дам оценка и на допълнителни приносни сегменти:

- Положителна оценка на концептуалната яснота и осмислените бъдещи изследователски хоризонти. Марияна Косева показва убедителни данни за конструирание и реализиране на своеобразен

- синергичен подход към избраната многоравнищна, многофункционална проблематика.
- Особено значим принос е преходът от теоретичните конструкции към «осубектяването» на авторитета в образованието и образователните институции, представен чрез неговите съвременни измерения;

ПУБЛИКАЦИИ ПО ДИСЕРТАЦИОННАТА ТЕМА

Марияна Косева има необходимия брой публикации по темата на дисертационния труд (3).

ПРЕПОРЪКИ:

При бъдеща работа върху избраната проблематика да се потърсят допълнителни аспекти на динамиката в представите за авторитета чрез разширяване на обхвата на образователните етапи.

Да продължи осмислянето на анализите на получените емпирични резултати в по-голяма дълбочина, както и да се привлекат по-голям брой изследвани лица.

Да се активизира публикационното присъствие на автора.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Като оценявам високо дисертационния труд на тема:»**Авторитетът в образованието**», подкрепям отбелязаните достойнства и произтичащите от тях приносни моменти, давам **положителна оценка и убедено съгласие за присъждането на Марияна Стефанова Косева на ОНС „доктор“** в област на висше

образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1. 2.
Педагогика, специалност Теория на възпитанието и дидактика.

29.11. 2018

проф. д-р Жулиета Савова